

Kelam ve Felsefe Açısından Nübüvvet

Ardoğan, Recep. *Kelam ve Felsefe Açısından Nübüvvet*. Kahramanmaraş: Klm Yayınları. 2021. 299 sayfa.

MUSTAFA BENLİ¹

Geliş Tarihi/Received: 11.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 27.12.2021

Öz: Evrenin yaratılışından bu yana her çağda insan ve insan toplulukları yaşamını sürdürme gelmiştir. Yaşamın ve insanların bir arada bulunmasının doğal sonucu olarak da her zaman inanılan bir takım inanç veya yapılagelen bir takım ritüeller bulunmuştur. İnsanı yaratan ve insanlığın hayatına yön veren yüce Allah, en başta kusursuz bir düzen kurarak akıl sahiplerine yaşamış oldukları yerin, bir yaratıcının eseri olduğunu anlatmıştır. İnsanlık değişerek ve gelişerek ilerlemesini sürdürürken maddi olarak farklılaşmalar yaşadığı gibi manevi olarak da bir takım tercihler yapmışlardır. İnsanın iradesi olması bakımından iyiye yönelebildiği gibi kötüye de yönelmiş ve bu çerçevede bir düzen oluşturma çabası içerisinde olabilmektedir. İşte bu durumda yüce Allah, insanlığın bu gidişatına peygamberler göndererek iyiye, doğruya ve güzele yöneltme bağlamında bir yol çizmiştir. Gönderilen peygamberlerin de hikmet gereği insanlardan olup insanlara güzel örnek olabilmesi amaçlanmıştır. Bir takım insanların öncelikle yaratılan bu düzene inanıp bundan yola çıkarak bir yaratıcının varlığını kabul ederek, gönderilen elçilere inanması, bu elçilerin de gösterdikleri yolun doğru, güzel ve iyi olduğunu aklen ve kalben kabul etmeleri zor olmamıştır. Diğer bir yandan da iradesini yaratılış fitratının dışında kullanıp doğruyu bulmada zorlanan ve bir takım insani heva ve heveslerle oluşturulmuş geleneğe körü körüne inanan, bu yönde de bir inanç geliştirmiş olanların, gönderilen peygambere inanması ve ona uyması zor olmuştur. Bu durumda yüce Allah, peygamberi kabul etmede zorlanan insanlara apaçık görünen, anlamak için ayrı bir çabaya gerek duyulmayan olağanüstü olaylar göstererek bu düzeni yaratanın ve elçiyi gönderenin aynı varlık olduğunu ispat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Allah, İnsan, Nübüvvet, Vahiy, Sünnet.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Kelam Ana Bilim Dalı. e-mail: mustix0921@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2569-8460>

Giriş

Günümüzde ve geçmişte kelimeler, felsefe ve farklı İslam ilimleri açısından nübüvvet hakkında birçok araştırma kaleme alınmıştır. Elbette bunların her birinin kendisine özgün amacı, yaklaşımı, konu ve üslupları vardır. Tanıtımını yapacağımız eser, özelde kelimeler alanının okuyucularına hitap etmekte genelde ise nübüvveti geniş bir yelpazede incelemesi bakımından İslam ilimleriyle meşgul olan tüm araştırmacıları yakından ilgilendirmektedir.

Eserde, bir dinin ve inancın, Allah-insan ilişkisi konusundaki farklılıklarının peygamber inancında bulunan farklılıklardan kaynaklandığı belirtilerek önce problemin ne olduğu saptanmıştır. Daha sonra bu farklılıkların gerek Müslüman kültürde gerekse Hristiyan inancında neler olduğu belirlenmiş ve bu farklılıklar akıl-nakil çerçevesinde genişçe temellendirilmeye çalışılmıştır.

Kitap; önsöz, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde, öncelikle nebi ve rasul kavramlarının kelime anlamları ve terim anlamlarına yer verilmiş, nebi ve rasul ayrımı konusunda farklı görüşlerin olduğu belirtilerek, peygamberler hakkında nebi ve rasul ayrımı yapılamayacağına değinilmiştir. Daha sonra mucizenin ispatının önemi belirtilerek, diğer peygamberlerin tanınmasında Hz. Muhammed(s.a.v)'in kilit noktaya sahip olduğu, Hz. Muhammed(s.a.v)'in de kabulü için mucizenin mihenk taşı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yazar, "Hikmet Açısından Peygamberlik" başlıklı birinci bölümde öncelikle temelden başlayarak insanların peygambere ihtiyacı konusuna yer vermiş burada peygamberliğin insanlık için salt rahmet olduğu vurgulamıştır. Daha sonra peygamberlerin gönderilmesindeki ilahi hikmetler sıralanmıştır. İnsanların ahlaki ve akli konularda doğru kaynaktan bilgilenmesi amacıyla nübüvete ihtiyaç olduğu, gayb ve ahiret konularında ise söz konusu bilgilenmenin daha özel bir yeri olduğu, ahiret âleminin soyut bir alan olması hasebiyle bu konuda kesin bir bilginin ancak yüce Allah tarafından gönderilmiş bir elçi yoluyla mümkün olacağı temellendirilmiştir.

Yazar, birinci bölümde kelimeler tartışmalardan birisi olan peygamber göndermenin Allah'a vacip olup olmadığını da tartışmıştır. Bu konuda üst kural olarak "hiçbir şeyin O'na vacip olmadığı" görüşü dile getirilmiş, ancak O'nun sonsuz hikmet sahibi olması gereği, kullarının maslahatını gözettiği bildirilmiştir. Daha sonra bölüm peygamberliğin kesbi mi, Vehbî mi olduğu hususuna değinerek devam etmiştir. Peygamberliğin kesbi olduğunu savunanların kendi içlerindeki

tutarsızlıklar ortaya konularak bölüm nihayete erdirilmiştir.

“Peygamberlik Görevi Ve Peygamberler” başlığını taşıyan ikinci bölümde önce nebi-rasul ayırımına yer verilmiş, nebi-rasul kavramlarında farklı olan noktalardan kısaca bahsedildikten sonra üzerinde birleşilen hususun, nebinin de rasulun de Allah’tan vahiy alması olduğu belirtilmiştir. Daha sonra Kuran’da geçen peygamberlerin sayısı konusu, değerlendirilmiş ve bu konuda bir sayı belirlemenin uygun olmayacağı dile getirilmiştir. Bölüm, nübüvvetin sona erip ermediği bahsiyle devam etmiş, nübüvvetin devam ettiği görüşünün temelsiz ve sapkın gruplar tarafından savunulduğu belirtilmiştir. Bölüm, peygamberlerin birbirine üstün olabileceği konusuyla sürdürülürken, hem ayetlerin zahirinden hem de bağlamsal bütünlüğünden peygamberlerin birbirinden üstün olabileceği vurgulanmıştır. Daha sonra nebilerin, velilerden üstünlüğü konusu tartışılmış, veliliğin veya velayetin özel bir görev değil, müminlerin ortak vasfı olduğu belirtilerek bu tartışmanın temelini inilmiştir. Buna göre veliliğin, dinde nübüvvet ve risalet gibi özel bir konumunun olmadığına göre peygamber ile veli arasında üstünlük karşılaştırması yapmak çelişkili bir durum olacaktır.

Üçüncü bölümde yazar, vahyin anlamları ve çeşitleri konusuna yer vermiştir. Vahyin hangi şekillerde peygamberlere gelebileceği açıklandıktan sonra vahiy-ilham ayırımı genel bir çerçevede açıklanmış, kapsayıcı ilahi mesajın sadece vahiy olduğu bildirilmiştir. Eserde Vahiy anlayışları değerlendirilmeye devam edilirken Hristiyanlık’taki vahiy anlayışlarıyla, İslam dinindeki vahiy anlayışı başlıklar halinde ve Hristiyan teologların beyanları tartışılarak okuyucuya sunulmuştur. İslam filozoflarının da vahiy anlayışları değerlendirildikten sonra farklı vahiy kabulleri, inanç ve anlayışlar genel olarak ortaya konulmuştur.

Aynı bölümde yazar, vahiy ve peygamberlik hususunda güncel tartışmalara da yer vererek vahyin kaynağı bakımından Allah’ı, vahiy anlama ve ondan yeniden anlam çıkarma görevini de peygambere veren tarihselci anlayışı eleştirmiştir. Tarihselci anlayışın eleştirisinin de yer aldığı vahyin mahiyeti konusu, vahyin mahiyetine ilişkin farklı anlayışları derli toplu biçimde ortaya koyması ve değerlendirmesi açısından kitabın özgün yönlerinden biri olmuştur. Bu konunun alt başlıklarından biri “Vahyin Bilinçaltından Kaynaklandığı” iddiası olup, bu alt başlık altında, tarihselci görüşün tersine, peygamberin vahiy yorumlama ve anlamlandırma görevinin değil onu tebliğ etme yani iletme görevinin olduğu açığa çıkarılmıştır. Daha sonra peygamberin, Kuran ayetleri dışında da vahiy alabileceği birçok örnek ayetle açıklanmış ve vahiy-i gayr-i metlüvvün mümkün

olabileceği vurgulanmıştır. Üçüncü bölüm sonlandırılırken nasıl ki bir yaratıcının var olması akla ve fitrata uygunsuzsa yine aynı yaratıcının peygamber gönderip bazı ahlaki ve aklı düzenlemeleri vahiy yoluyla belirlemiş olmasının da insan aklına ve fitratına uygun olduğu vurgulanmıştır.

Yazar dördüncü bölüme peygamberlerin sıfatlarını ele alınarak başlanmış ve peygamberlerin sıfatlarından olan ismet sıfatının farklı anlayışlarından bahsederek devam etmiştir. Burada bi'set öncesi ve bi'set sonrası ismet sıfatının çerçevesi değerlendirilirken peygamberlerin küfür ve şirk, yalan, büyük günahlar ve insanların iticiliğine yol açan, peygamberin hor ve hakir görülmesine neden olan küçük günahlardan bi'set öncesinde ve sonrasında korunduğu belirtilmiştir. Bölüme devam edilirken peygamberde günah işleme gücünün olup olmadığı hususu da ele alınmış, peygamberlerin kötülüklerden uzaklaşmasının takva bilinciyle yakından ilgili olduğu, onda kötü fiil işlemeyi önleyen bir engel bulunmasının söz konusu olmadığı vurgulanmıştır. Bölüm sonlandırılırken kadınlardan da nebi gelip gelmediği hususu tartışılmış ve bu konu geniş bir yelpazede açıklanmıştır. Burada birtakım ayetlerin zahiren ifade ettiği üzere, peygamberlerin ancak erkeklerden geldiği hususu değil de peygamberlerin yalnızca insanlardan gönderildiği hususu ön plana çıkarılmıştır.

Beşinci ve son bölümde ise "Mucize Bahsi" ele alınmıştır. Burada öncelikle mucizenin anlam ve tanımı, mucizenin özellikleri ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra mucizenin temellendirilmesi ve imkânından bahsedilirken mucizeye inananlar, mucizeye inananlar, mucizeyi bilimden ayırıştıranlar ve mucizeyi bilimle açıklamaya çalışanlar gibi gruplandırmalar yapılarak bu konuda geniş bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda, mucizenin bilimle açıklanamayacağı, çünkü mucizenin olağanüstü olduğu vurgulanmıştır. Bu bölümün özgün yönlerinden biri, bilimsel imkân ile kelam ve felsefede karşımıza çıkan mantıkî-aklı imkân arasında ayırım yapılmasıdır. Böylece mucizenin imkânı konusu daha yetkin bir şekilde tartışılmıştır. Ayrıca bu bölümde, mucizenin vuku bulması, onun anlam derinliğinden anlaşılabilmesi gibi mucizeyi doğal olaylarla kıyaslamasının onun içsel özelliğiyle ters düşmesi bakımından yersiz olacağı açıklanmaktadır. Mucize bilim, akıl ve nakil açısından değerlendirilirken, mucizenin âdetullah denilen bilim yasalarınca da fark edilebilen olağan olayların dışında olup, sünnetullah diye adlandırılan yüce Allah'ın evrene müdahale etmesi kapsamında ele alınmasının daha yerinde olacağı belirtilmiştir. Bölüm ve kitap sonlandırılırken mucizenin inanç boyutu değerlendirilmiştir.

Allah'ın yaratıcılığına, O'nun tüm varlıkları yoktan var etmesine inanmakla beraber mucizenin imkânını ve vuku bulmasını tartışmak bariz bir şekilde tezatlık olduğu vurgulanmıştır. Burada mucize denilirken akla gelen keramet konusu da açıklanmış, kerametın mucizeden farkları anlatıldıktan sonra peygamberin risaletini kabul etmiş ve yolunu takip etmiş velinin kerameti, aslında inandığı nebinin doğruluğuna kanıt olacağı vurgulanmıştır. Yazar, keramet konusunda kelamcıların mucizeye verdiği önem kadar sūflilerin de keramete ve velayete önem verdiklerini belirterek bölümü ve eseri nihayete erdirmiştir.

Yazar, İslam'ın anlaşılmasında kilit nokta olan nübüvvet ve onun bir nevi geçerlilik belgesi mahiyetinde olan mucize konusuna dikkat çekerken bu konuda söz konusu tüm ihtimalleri değerlendirmiş, gerek İslami çerçevede gerek bilimsel çerçeve ve gerekse de diğer dinlerin kapsamında konuya açıklık getirmiştir. Kitap, ağır ve anlaşılmaz kelimelerden uzak olup dili sade ve anlaşılır kılınmıştır. Konu sonlarında sözel kaynaklarda alışıktığımız, fakat bir o kadar da işlevsel olan tablolar halinde bilgilerin daha da anlamlandırılması kitabı farklı kılan özelliklerden sadece biri olmuştur.

Eserde güncel konular da değerlendirilmiş, bahsi geçen konularla ilgili akla gelecek birçok soru kitapta cevaplarını bulmuştur. Eser akıcılığını korumakla beraber, konular belli maddeler çerçevesinde anlamlandırılmış ve İslami ilimlerde araştırma yapacak kişiler için daha anlaşılır ve sade bir çalışma ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Kitap, gerek akademik diliyle gerekse sade ve anlaşılır olmasıyla geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmektedir.

Kaynakça

Ardوغان, Recep. *Kelam ve Felsefe Açısından Nübüvvet*. Kahramanmaraş: Klm Yayınları. 2021.